

August Reinhold'i laenuraamatukogu

Tartus.

Raamatuid antakse lugemiseks wälja järgmistel tingimistel :

- 1) Igaüks, kes üks (1) rubla kautsjoniks sisse maksab, wõib lugemiseks 3 raamatut wõtta.
- 2) Igaüks, kes (2) kaks rubla sisse maksab wõib 6 raamatut saada.
- 3) Sissemakstud kautsjon antakse ainult raamatukogu poolt wäljaantud kwiitungi wastu tagasi, kui kõik wõetud raamatud puhtalt ja terwelt tagasi on toodud.
- 4) Raamatuid ei wõi linnalugejad üle kahe nädala enese käes pidada, wastasel juhtumisel tuleb uus lugemise maks tasuda.

636

E/4962

Edu teel.

Trimetanud

E. Lennuk.

~~6075~~

SE 11391

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

Ar 9/2
Lennuk

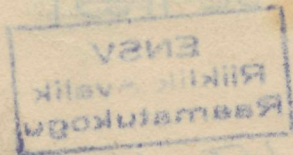
450. 253

== Edu kirjastus Peterburis. ==

Pealadu Kultura raamatukaupluses
Walgas.

Kultura trükifoda, Valgas.

— von hiesigen Bibliothek. —
Kulturbibliothek, Valga.
1905. 10. 15.

E. D. U. *

Oli aeg, kus selle üle waielda wõidi, kas kulturaline edukäik inimese soole kasulik on wõi mitte. Aastal 1750 kirjutas kuulus Prantsuse mõttetark J. J. Rousseau (loe: Ruffo) terve raamatu selle lõenduseks, et teadused ainult paha on sünnitanud. Ja Prantsuse teaduste akademia kroonis selle töö oma auhinnaga.

Praegusel ajal ei tule wististi kellelgi meelde Rousseau mõtteid kaitsema hakata. Aurumasin, raudtee, kõnetraat, telegraaf ja tuhat teist suurt leidust lasewad meil nii ütelda käega katsuda, mis teadus wõib.

Mõned leidused murravad enesele marujõul filmapillijest teed. On aga teaduslisi tõdesid, mis mitu inimese iga wõitlema peawad, enne kui nad läbi lõowad. Iseäranis tihti sünnib see niisugustes teaduse harudes, kus mitte otsekohe käega katsutawa asjaga tegemist pole.

Ka seda tuleb ette, et teadus ebateele sattub ja aasta-kümneid, wahel aastasadaksid ekslikel sihil higi walab. Looduse ja mõtteteaduse põllul wõiksime selle kohta näitusi tuua. Kuid need on jeda laadi eksitused, millede all suuremalt jaolt ainult need teadusmehed kannatawad, kes oma jõuu eksimise peale ära pidiwad kulutama. On aga ka seesuguseid teaduse harusid olemas, kus inimese waimu eksimine lõpmata suurt praktilist kahju sünnitab. Mimetame siin ainult kahte iseäranis tähtsat walda — kaswatus-teadust ja arstiteadust. Need lugejad, kes 30—40 aasta eest koolis

käisivad, mälestavad meel väga hästi, kuidas kepp ja witsakimp koolitoas tööd tegiwad. Seda tehti teaduse nimel. Peaks enesele tänapäew mõni kooliõpetaja seesugust teaduse käsitamist lubama, siis antakse talle warsti hundipais kätte. Kes jõuab seda kahju järele arvata, mis kepp ja witsakimp koolitoas meie rahwa hinge kallal sünnitawad?

Teine weike näitus. Teadus leidis, et inimese were sees, kui ta weremaesust põeb, raua-ollust wähe on. Mis muud, kui tarwis seda ollust werele anda. Teaduse nimel hakati mineralilist rauda küll pillide, küll tilkade näol haigetele inimestele fiske andma. Suured wabrikud tekkisivad seesuguste rohtude walmistamiseks ja pakkusiwad kannatajatele oma õnneks tegewat abi. Miljonid pudelid tilkasiid ja biljonid pillisiid tarwitadi ära. Wiimaks tuli kuulus Saksa arst Dr. Lahmann ja tegi selgeks, et kõik need pillid ja tilgad midagi aidata ei wõi, et nad pealegi suurt kahju sünnitada wõiwad. Uga raua-pillisiid ja tilkasiid tarwitatakse tänapäew edasi ja tuhandeid arstisiid on olemas, kellel Dr. Lahmanni uurimise töödest aimugi pole. Siin on meil teaduslise tööga tegemist, mis ainult aegamööda ja suure wõitlemise järele teed jõuab teha. Ja see pole ime: et pillide ja tilkade wabrikantidele haigete taskust raha tarwis on, siis panewad nad kõik rattad selleks käima, et nende äri edasi õitjeks.

Need kaks näitust sünniwad meid kahe teaduse haru üle järele mõtlema, millega iga inimene tegemist peaks tegema.

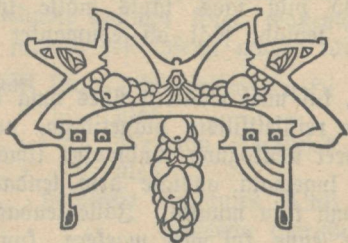
Õgamees ütleb „terwis en ülem warandus“, aga kui palju on inimesi olemas, kes selleks waewa näha ja kulu kanda tahawad, et nad teada saaksiwad, kuidas terwist hoida ja nõutada tuleb?

Õgamees ütleb: „lapsed on meie tulewiku rõõm ja lootus, aga kui palju on neid inimesi, kes seda teada püüawad saada, kuidas seda tulewiku rõõmu ja lootust sünnitada tuleb? Kapi ja witsaga mitte.

Uleg on käes sellele hoolimatusele lõppu teha. Siin

on kats teaduse haru, millega inimene tegemist suudab teha ja peab tegema! „Ülemat warandust“ ja tulewiku rõõmu ning lootust, kellel poleks neid tarwis? Aga magawale kasfile ei jookse hiir suhu — raamat kätte ja peaju töösse, siis tuleb ülem warandus ja tulewiku rõõm ning lootus rüppe.

G. Tennuk.

Kultura ajalugu

on selle töö ajalugu, mille läbi inimesefugu loomade kestelt, madalusest jellele kõrgele elujärjele on jõudnud, milles ta tänapäev elab. Minult waimlise ja füüsilise töö tagajärjel on inimene selleks saanud, mis ta nüüd on. Waimline töö ehk mõtlemine oli see suurwõim, mis inimest tõstis, kehalik ehk füüsilik töö pidi igas täpis mõtte töö sõna kuulma, kus ta seda ei teinud, jääl oli eduwanker warji kraawis-kummuli.

Oli aeg, kui meil maakera ühes oma lähema seltsilise kuuga ja teiste reisifeltsiliste planetidega, nende hulgas ka meie päike, weel udufoguna tundmatus ilma ruumis ümber hullus. Wist lugemata aastate arw lendas mööda, enne kui udufogu oma kuju muutis. Jälle lendas lugemata arw aastaid mööda, enne kui meie maakera, kuu ja teised planetid juba kehaks olid kujunenud ja weel kord lendas lugemata arw aastaid mööda, kuni need kehad nii kaugele ära jahtusiwad, et nendele juba kindel koor pääle ilmus ja jälle lätsid wist miljonid aastad mööda, kui selle ära jahtunud koorepinnale elu ilmus. Ja weel läts ehmatawalt palju aasta tuhandeid mööda, kuni elu nii täieliseks oli kujunenud, et üks loom puuwembla oma karwasesse kätte wöttis ja selle wemblaga teise furnuks löi, kui see temal toitu käest ära tahtis kiskuda. Wist esimese wembla wibutamisega pandi inimesefoo kulturele wundament. Teine tähtis tarberüist ja kaitse abinõu, mida inimene kätte haaras, oli kivi. Nende kabe riista kätte haaramisega jätab inimene kõik oma senised seltsilised ja kaaswõttelejad loomad enesest jäädawalt taha. Pääle inimese ei ole keegi teine loom ühelgi edenemise astmel nii kaugele jõudnud, et ta oleks oskanud oma liikmete wõimu suurendamiseks mõnda kõrwalist abinõu tarwitusele wõtta. Peagi leidis inimene üles, et kiwiga luufonti puruks wõib lüüa ja mõnda muudki tööd

teha. Terava jervaline konnatarp ja tulekiwi kild oli inimese esimene nuga, peitel, oherd jne. Millal just inimene esimest korda tuld tarvitama õppis, pole teada, et see aga palju tuhandeid aastaid ühes kohas waremine sündis kui teises kohas, see on kindel. Julius Yippert räägib omas raamatus „Kultura ajalugu“ (see raamat on ka Gestickeeles ilmunud) ühest rahwa suguarust, kes weel tule tarvitamist ei tundnud, kui Põhja-Amerika Ühisriikidest wälja saadetud Waiitse okeani uurijate seltstond 29 januaril 1841 a. nende rannas maale tuli. Wäga huvitawa pildi saame, kui tähtsamate ülesleiduste ajalugu kõige wanemast ajast kuni meie ajani enese filmade eest laseme mööda käia:

4901	aastat	tagasi	leiab	Hiina	keiser	Tu-Hi	kirja	märgid	üles.
3712	„	„	„	Memnon	Egiptuses	kirja	märgid	üles.	
3512	„	„	„	hakatasse	Egiptuses	klaasi	walmistama.		
3112	„	„	„	raudseid	tööriistu	tarvitama.			
2211	„	„	„	Roomas	teliskirja	tarvitama.			
2201	„	„	„	Greekamaal	wärwimisjeks	U-			
						tramariini	tarvitama.		
2012	„	„	„	tehtasse	auru jõuga	esimesi	katseid.		
1910	„	„	„	ehitawad	Roomlased	esimese	wesimeski.		
1817	„	„	„	hakkawad	Hiinlased	räbalatest	paberit		
						walmistama.			
1600	„	„	„	ilmub	esimene	wahakuunal.			
987	„	„	„	teeb	munk	Herbert	esimese	tunnitella.	
712	„	„	„	leitasse	kompass	üles.			
691	„	„	„	leiab	munk	Schwartz	püsfirohu	ülesse.	
472	„	„	„	leitasse	raamatu	trükitunsti	üles.		
420	„	„	„	leiab	Kolumbus	Amerika	üles.		
412	„	„	„	leitasse	Brasilia	üles.			
405	„	„	„	leiab	Kopernikus	et	maatera	päifese	
						ümber	ringi	käib.	
402	„	„	„	leitasse	tastukell	üles.			
393	„	„	„	teeb	Magellan	esimese	reisi	ümberilma.	
322	„	„	„	leitasse	mikroskoop	üles.			

310	aastat	tagasi	leiab	Galilei	ilmatehade	liikumise	seaduse	
303	"	"				leitakse	teleskop	üles. [üles.
269	"	"	leiab	Torizelli	õhu	surumise	üles.	
262	"	"	teeb	Gerike	esimese	elektri	masina.	
250	"	"	tehtakse	esimene	barometer.			
247	"	"	leitakse	külgetõmbamise	jõuu	seadus	üles.	
240	"	"	"	wošwor	üles.			
205	"	"	tehtakse	esimine	aurumasin.			
128	"	"	leitakse	hydraulikalik	press.			
104	"	"	tehtakse	esimene	aurulaew.			
98	"	"	"	esimene	kiirtrüki	masin.		
93	"	"	leitakse	elektri	magnet.			
93	"	"	tehtakse	esimesed	tuletifud.			
83	"	"	"	esimene	raudtee.			
79	"	"	"	"	telegrahw.			
73	"	"	leitakse	fotoğrafwerimine.				
34	"	"	"	fõnetraat	wõi	telefon.		
34	"	"	leieb	Edison	fonografwi.			
20	"	"	teewad	wennaksed	Lumiere'd	Parisis	esimese	kinematografwi

Wiimase 20-ne aasta sees on inimese sugu edu- ja ülesleiduse- teel hüigla sammudega edasi astunud. Riitsas ruum ei luba siin seda kõike ette tuua. Kes kunagi Peterburis, Moskwas, Berlinis, Londonis ehk mõnesse teisesse ilma linnasse juhtub, otšigu tingimata muuseumid üles ja waadaku oma filmaga neid asju ja ülesleiduseid, mis inimesesugu esimesest tulekiwist tehtud noast saadik kuni meie päewini on wälja mõelnud.

P. R—e.

Inimesetöö ja masinatöö.

Amerika Ühisriikide töökomisjonäride kehtemetikoht algas 13 aasta eest uurima, kui palju masinatöö inimese käetööst odavam on. Selle juures panti muidugi aega tähele, kui palju käsitsi tööd tehes millegi asja valmistamiseks rohkem aega kulub kui masinaga tööd tehes. Nüüd sama on nende uurimiste viisi trükitis ilmunud ja meie avaldame sellest mõned näitused.

Isegi pealiskaudne waade selle wahle peale, kui palju masinatöö inimesetööst odavam on, wõib meile sellepoolest mõndagi selgitada, miks näit. käsitöölised wabrikutega wõistelda ei suuda ja miks talupojad masinatega töötajate suurmaa omanikkudest maha jääwad. Rõige pealt arwab see meile aga seda selgitada, kuidas masinate omanikud rikkaks saawad, käsitsi töötajad aga kiratsewad ja waeaks jääwad.

Näeb nagu kuulmata nõialugu olewat, kui meie loeme et käsitsi atra valmistades selle peale 118 töötunni ära kulub. Ujakohaste masinate abil kulub aga adra peale ainult weel $3\frac{3}{4}$ tundi tööd. Masinate abil wõib üks tööline nüüd selle ajaga, mis enne ühe adra peale kulub, 90 atra walmis teha. — Et meil siin Amerika uurimise tagajärgedega tegemist on, tarwitame ka Amerika raha nimetust. Lugejal ei ole ümber rehkendamine raske, sest et üks dollar umbes 2 rubla wäärt on. — Kui adra valmistamine käsitsi töötajale ettevõtjale ühe dollari päewapalga juures 11 dollari maksma tuli, siis on ta kasu nüüd, olgugi et ta töölisele nüüd 2 dollari päewas peab maksma, ometi palju suurem, sest et tööline masinaga umbes 30 korda rohkem walmistab. Walmis asi on siis ka umbes 30 korda odavam. Aga nõnda palju odavamalt wabrikant teda ometi ei müü. Nii suurt hinna alandamist ei tea ka keegi ostja nõuda. Hea kui ta oma atru poole odavamalt müüb, kus juures ta kasu siis endisega wõrreldes ikka weel 15 korda nõnda suur on.

Allpool vaatame ligemalt jelle peale, kui suurt aja võitu — sellega ühes muidugi ka raha võitu — masinatöö käsitööga võrreldes tähendab.

Töötunnid.

Walmistuste nimetus.	Räkit- si.	masi- naga.
Heina hangud — 50 tükki 12 tolli pikad	200	12
Aber, tamme puust	118	3 ³ / ₄
Kotid — 5000 puuvillast jahukotti	137	28
Raamatukõitmine — 500 tükki, 320 lehef. nahkfed kaaned	228	59
Saapad — 10 paari häid meester. jaapaid	222	29
Kastid — 1000 papist kasti, paberiga üle tõmmatud 11 ¹ / ₂ ×6×3 ¹ / ₈ tolli suured	228	34
Weebakki — 1000 tükki weeb. pakki pakitud	160	35
Waibad — 200 yardi ¹) waipa wärwitud lõngast — puuvilla lõim. willa kude	151	64
Uurikapslid — kümme finniist kulduuri kapslit	174	35
Uuri siiswärf — 1, wõtme ülestõmbus ja messing siiswärf	195	5
Kammid — 12 tosinat farmammi 7×1 ³ / ₄ tolli, piid 1 ¹ / ₄ tolli	66	12
Namid — 100 t. jahu tarwis patent witsadega	50	22
Wanger — kahe rattaga, naha ja riidega üle tõmmatud, ellipswedrudega	200	39
Rõis — 300 naela kõit. ³ / ₈ tolli jäme	134	17
Korsetid — 1 tosin keshmisi satini korj.	210	18
Kirweid — 12 tosinat käpikirweid (teatav rask.)	191	54
Püssid — kahearuaga, tagant laetaw püss	202	58
Leandlehed — 4000 tükki 32 ef. trüff ja kõitmine (3 ³ / ₈ ×5 ³ / ₄ t. f.)	234	5
Mjalehed — 36000 ef. trüff ja murdmine	216	1
Piwitrüff — 100 pilti (19×28 t.) 6 wärwiga trüffimine	281	5

¹) yard — 3 jalga.

Walmistuste nimetus.	Räsit- fi.	masi- naga.
Kirjaladumine — 100000 „enni“ (n) ladu- mine ajalehe ladu	209	95
Kirjaümbritud — 50000 walget f. ümbriku nr. 6 ³ / ₄	217	15
Wõi — 500 naela, pütti pak.	125	12
Blused — tosin walgeid muslinist bluuft	119	15
Sohwa — 12 tammepuust, plüshiga 69×23 tolli suured	246	46
Hobuseriistad — paari hobusele	234	40
Põllu majanduses.		
Odrad — 100 busheli, 1 bushel 30 toopi — 36, 26 etr.)	211	9
Mais — 50 busheli puhastatud kõrred põ- huts lõigatud	223	34
Mais — 50 b. ainult terad ära koristatud, kõrs maha jäet.	48	18
Puuwilla — 1000 naela	223	78
Heina — 8 tonni (tonn — 63 ¹ / ₂ puuda timatid niiderud ja kimpu seotud	284	12
Kaerad — 160 busheli	265	28
Kartulid — 500 busheli	247	86
Nis — 10000 naela	235	64
Rufis — 100 busheli	251	100
Maasikad — 100 qwarti	216	84
Kartulid — wärsked — 50 b.	151	58
Tomatid — 100 busheli	216	89
Nisu — 50 busheli	160	7
Kaewanduse töd.		
Kiwisõbed — 50 tonni pehmeid	171	94
Kaawavedu jne.		
6000 busheli nisu elevatorist laewa panna	222	53

Walmistuste nimetus.	Räkit- fi.	masi- naga.
100 tonni rauamalmi raudtee wagunisše panna	200	2
200 tonni kiviisüsa laewast 400 jalga kau- gele föeplatšile	240	20
200 pakki puuwilla laewast šadamašillale riita laduda	240	75

Et see ametlikult poolt tehtud wördlus õige ei oleks, seda ei maksa meil karta. Walitsuse ametnikkudel ei olnud mingit asja ebakohaste sihtidega asja külge afuda. — Igajugune töö on masinate abil kergemaks, odavamaks saanud. Aga töötegijate koormad ei ole selle läbi sugugi kergemaks saanud. Hoopis selle wastu: mida kaugemale tööstus kufagil maal edeneb, seda suurem arv inimesi peab tööd tegema, j. o. ifka suurem arv lapsi ja wanu aetakse tööle. Seda näitab statistika. Me tahame seda ainult mõne näitusega finnitada.

Nõnda loeti Saksamaal 1895 a. 100 elaniku hulgas 42,7 inimest, kes teenistuse pärast tööd tegid, 1907 a. luge-
mise aegu oli nende arv juba 45,5 peale tõusnud. Un-
griaš tõusis see arv umbes sellesama aja jooksul 40,7 pealt
45,1 peale; Schweitsis — 44,8 pealt 46,9 peale; Prantsuse-
maal — 48,3 pealt 53,3 peale. Wõtame Wenemaa —
peaasjalikult weel põlluharimise maana — wastu näituseks,
šis leiame, et šiin 100 elaniku seas ainult 24,9 neid on,
šeda töötajatena üles on antud. Rootšimaal ja Amerika
ühendatud riikides on nende arv 38,4.

Selsamal määral kasvab tööstusemaades ka tööstuse-
tööliste protšendi arv, kuna põllutööliste arv wördlemisi
kahaneb.

Masinaid kergitawad, hõlbustawad tööd. Aga töötegi-
jate teenistus ei ole selle juures mitte nii suur et noorusest
nõrgad ja wanusest wäetid tööd ei pruugiks teha, ei, nad
peawad weel enam töötama kui 10—20 aastat tagasi.

„See on Gesti töö.“

Alalugu näitab meile lugemata kordasid, mis sugused koledad, pörutavad tagajärjed hooletuse ning täiesti wabandamata eeskütuse läbi tekkisid, sest et mõned inimesed sellega mitte ära ei harju, et tarwis on tööd karwa päält ning põhjalikult teha. 1912 a. kewadel läks ujuwlinn „Titanic“, mis ise umbes 20 miljoni rubla maksis ja umbes 50 miljoni eest kaupa pääl oli, mere põhja ja wiis enesega ka ligi 2000 inimest kaasa, sellepärast, et keegi hooletu logard oli oma kohuste täitmise juures. Majad langewad kokku — tihti juba enne walmis saamist — ja mawatad hulka elusid oma rusude alla, sest et keegi, oli see ehitaja ise wõi tema käsualune, küllalt hoolas ja põhjalik ei olnud, waid petliku töö oli teinud. Enam jagu kõigist õnnetustest maa ja wee pääl, mille tagajärjeks nii palju wiletsust on, mis paljude inimeste elu maksawad, on hooletuse tagajärjed. Keegi on oma kohuste täitmisel hooletu logard olnud, ta ei ole oma kohuseid mitte auustasti ja põhjalikult kõige mõistusega täita osanud ehk püüdnud, temal on kõrgem siht puudunud.

Ütski asi ei pane elu nii langema, kui see, et inimene ära harjub kõike wäga wiletsalt ja lohakalt tegema. Ilma, et ise märkaksime, muutume ka ise oma wiletsalt kokku koperdatud asjade sarnaseks. Meie töö on ometi üks osa meist enestest. Iga kokku koperdatud hooletu töö, mis sinu käest tuleb, aitab selleks kaasa, et sa hääd tööd enam teha ei oska ega teha ei saa. Iga wilets töö, mis su käte alt tuleb, on waenlane, mis sind maha rõhub, paremaks saamast ja edasi jõudmast takistab. Dife imestamisewäärt on, kui kindlaste ja salatigedalt harjunud wiis, hooletusti logardi tööd teha, ajajooksul terve rahwa suguharu oma alla heidab ja tema

terwe waimuulma nii ära muudab, et ta mitte enam oma elu kõrgemale eesmärgile ei suuda jõuda. Ta langeb alla täiturule.

Meie päewil on otse raske niisugust asja leida, mis hästi ja auusalt on tehtud, mille juures iseloom, isiklikkus ja põhjalikkus töös peituvad. Enam jagu asju on niisama fokku kopperdatud. Niisugune hooletu ja auutu töö on nii üleüldine, et ärid, kes tõest ainult häid asju teewad, kõige suuremas lugupidamises seista ja kõige kõrgemat hinda wõtta wõiwad. Hää nimi on igale ärile kõige paremaks reklameks ja soowitajaks. Kui ostja kindlasti teab, et teda ei peteta, ostku ta isiklikult ehk telligu kirjalisult, kui ta teab, et selles äris wiletsat, petlikku, alawäärtuslijst kaupa mingil tingimisel ei müüda, siis on see firma nimi üksi juba enam wäärt kui mitu miljoni rubla. Raha wõib häkki saada, mitte aga rahwa usaldust, seda peab iga üks põhjaliku ausa töö läbi enesele ise wõitma. On ärisid, mille nimele eest miljonärid miljonisid maksaks, kui nad neid oma ärinimeks wõiks saada, sest et nad üleüldisuse usaldust kehastawad. Oli aeg, mil paljas nimi „Graham & Tampion“ ühe kella pääl hää töö ja laitmata kokkuseade eest wastutas. Terwe maailm wõis jäält kaupa tellida, raha ette saates ja selle juures kindel olla, et tellimine punkti päält täidetakse ja kaup läbi hää on. Grahami töö on ka Greemoiari tähetornis seisew kell, mis peljudele riigirahwastele normal-aega teatab ja mida tänapäew ainult iga 15 kuu tagast kord seatakse.

Cestlane, ka sina pead iga oma töö juures ütelda wõima: „see on mu kõige parem töö.“ Ära ole iial rahul „kaunis hääga,“ ära ole millegagi rahul, millest sa ütelda ei wõi: „See on mu kõige parem töö!“ Tee kõik omad asjad nõnda, et igaüks, kes mõnda sinu asjadest kusagilt leiab, selles sinu iseloomu ja põhjalikkust tunneb ja selle järele ütleb: „see on selle Cestlase töö, ainult tema tegi seda nii hästi!“ Cestlane, sinu nimi on sinu kapital. Ära iial wiletsat alawäärtuslijst tööd tee! Iga asja pääl, mis sa oled teinud, olgu see suur ehk weike, tähtjas wõi tähtsuseta, seisku sinu kauba märk:

„See on selle Cestlase laitmata töö.“ Kõik, mis sina käest ära annad, pead ja hoolega põhjalikult läbi vaatama, nagu Graham ja Tampion iga kella läbi vaatavad, mis nende ärist välja viidi. See peab kõige parem olema, mida inimlik osavus iial valmistada suudab.

See oma töö viimase peensuseni põhjalikult nagu Stradivarius oma viiulid tegi, millede pääle ta kirjutas: „Iga-neseks ajaks tehtud.“ Iga töö, mis sa käest ära annad, olgu sinu ijeloomuga tembeldatud, nagu kuldsepa töö karati-templiga. Stradivarius ei tarvitanud oma viiulitele patenti, sest keegi teine viiulisepp ei töötanud oma viiulite juures nii hoolikalt ja põhjalikult kui tema. Tema tahtis neid kõige täielikumaks meistritööks teha ja tegi ka. Temal oli algusest saadik kindel soov, et inimesed tema nime iga viiuli pääl kõige kallimaks väärtusetundemärgiks pidivad pidama ja see pidi tema tööd termes maailmas kaitsma. Tema nimi oli tema patent — teist patenti ei olnud temal tarvis. Meie päevil on veel iga alles olev Stradivariuse viiul kuni 20,000 rubla väärt, see tähendab: tema mitmekordne raskus kulgas.

Cestlane, mõtle kord järele, kui palju sa väärt oleksid, kui sul laitmata töö eest niisugune nimi oleks kui Stradivariusel või Graham ja Tampionil ja kui sa niisama täis kirge oleksid laitmata töö vastu kui nemad. Midagi ei ole, mis niipalju väärt oleks elus, kui sinu töö põhjalikkus ja täielikkus. Sinu elupõhjusemõte olgu: ainult laitmata tööd teha! Enam jagu noori inimesi Cestis ei näe ja ei saa aru, et redelipulgad, mis kõige kõrgematele kohtadele viivad, ainult üsna igapäevaste, alamate, harilikude kohuste ustavas ja hooljas täitmises seisavad, mis meil meie praeguse koha pääl täita on. Meie tänane töö on redelipulgaks homsele ülenduse astmele. Üks kõige tähtsamatest võidu ehk tagajärje eelmärkidest on põlev igatsus, kõike tööd hoolsalt ja põhjalikult viimase peensuseni valmis teha, weikestes asjades niisama auusalt, õiglaselt ja täpi päälseft talitada kui suurtes. Niisugused inimesed, olgu nad noored ehk wanad, kellel waigistamata igatsus rinnas on, igalpool kõige paremat tööd

teha ja kõige paremat saada, niisuguste inimeste käes seisab edulipp ja nad saavad teistele eeskujuks ja aateks. Oled ja aga odawa pahnaga rahul, ei nõua ja oma töödes ja igal pool mujal mitte ainult kõige paremat, siis ei wõi ja midagi muud loota ja oodata, kui seda, et sina igas kohas teiste taga kõige odawama ja alatuma kohaga pead leppima.

Mu noor sõber, ära lepi iialgi keskmise tööga, ära aja oma asju nii, nagu suur hull teisi pääliskaudselt ajavad, kõik mis ja teed, seda wii üks samm edasi, tõsta üks aste kõrgemale, tee oma töö pisut paremine kui teised sinu ümber, tee ta pisut ilusamine, pisut rutemine, pisut täpikäsemalt, pisut hoosamalt kui teised; ole nupukas üles leidma, kuidas ühte ehk teist tööd uue ja parema wiisi järele wõib teha; ole pisut auupakkikum ja lahkem, pisut taktitundlikum, rõõmsam ja lootwam, pisut südikam ja kasulikum kui teised! Kui sina kuuled, kui keegi noorinimene ütleb: „Ah, mina ei hooligi esimesest järgust, mina ei soowigi suuri töötellimisi ja suurt palka saada, teine järk on mulle hää küllalt,“ siis hoia ennast niisugusest logardist nagu pidalitõbisest eemale, sest sellel inimesel puudub inimlik mõistus, ta on riisiks inimesesoo edule. Käi ainult kõige parematega läbi, wali enesele kõige paremad sõbrad, kõige kõrgemad aated, eesmärgid — ühe sõnaga: ära ole iial ega kusagil teise järgu häädusega rahul, wihka seda nagu pidalitõbe.

Kui Saksa rahwas wiimasel ajal maailmas enesele nii tähtsa koha on omandanud, siis on teda sinna kõige enam Saksa põhjalikkus aidanud. Sakslased ei tee midagi poolikult. Hooletu wiis, millega ameriklased oma asju tihti teewad, on Saksamaal peaaegu täitsa tundmata. Sakslasel on uurimise juures kõige suurem kannatus ja ta paneb asjade walmistamise juures ka kõige pisemate üksikasjade pääle kõige suuremat rõhku. Saksa waim armastab korda ja järjeõiget tööd igas asjas. Ta ei rutta, aga ta teeb kõik nii täielikult, kui seda üleüldse weel teha wõib. See omadus, kõik, mis nad teewad, täiesti ja üsna walmis teha, on Saksa noorimehi Inglise ja Amerika sellesamalistest meestest

kaugele ette aidanud. Iga ärimees otsib niisuguseid inimesi, kelle töö juures ta julge mõib olla, et see hoolikalt ja põhjalikult tehtud saab, sellepärast on praegu Inglismaal, iseäranis pankades ja suurtes kaubamajades, Saksa äriteenijate järele suur nõudmine, sest, et nad töötegemises kõik teised üle lööwad, põhjaliku eelhariduse on saanud ja oma ameti päälle kõige täielikumalt ette on walmistatud.

Terwe Gesti ajakirjandus kaebab, et Gestis praegu tublide meeste puudus on, et sõsutamise, kõsu ja käperdus päewakorral on. Gestlane, aeg on juba seda päälsikaudjust nagu pidalitõbe wihtama hakata. Aeg on käes, et ka Gestlane oma käe kõige suuremate waranduste järele wälja sirutab, kõige esimesele auukohale püüab. Gestlane, pea alati meeles: hästi tehtud hiirelõks jaadab inimesespoole enam kasu kui halwasti tehtud aurukatel.

„Gesti töö — maailmas kõige parem töö.“

Misugune tore juhtmõte elu tarwis! Wõta see juhtsõna omaks! Pane ta oma magamisetuppa, töötuppa, ärisse seina pääle! Kirjuta ta oma taskuraamatu esimesele leheküljele! Õmble ta oma taskurätiku, oma laudlina sisse, kudu ta omasse kangasse, weel parem, kudu oma terwe elu ja olemine temaga läbi, siis saab sinu töö selleks, mis ta olema peaks — meistritööks, mille juures olewik ja tulewik auukartufega ütelda mõib:

„See on Gesti töö.“

Osalt Drifon=Swett Mardeni järele.

3gamehe asi.

„Wõi's see üüüd meie asi, teda õpetada; hea kui kõhu täis sööta ja riided selga panna jõuame — küll kool õpetab.“ Mii räägib suurem osa wanemaid Gesti talus, kui nendele nõu anda omi lapsi hoolega ning armastusega kasvatada ning õpetada. Meie ei mõtle mitte siin teaduste õpetamise peale, sellega saab juba kool toime. Aga tähtsam kui see, on kaswatus ja õpetamine selles mõttes, et meie lastest tublid inimesed, head ja kasulikud seltskonna liikmed saakswad. Kui seda juhatust ja õpetust kodu ei anna — kool ei saa sellega ammugi toime.

Smelikul wiisil ei tule suuremal osal inimestest seda mõttesegi, et laste kaswatus ja õpetamine ka asi on, mida õppida tuleb. Kui kellelgi üleüldse see mõte tuleb, et laste kaswatus ja õpetamine tähtis on, siis arwab ta harilikult ikka ka, et ta seda nii ütelda iseenesest meisterlikult oskab.

Rõõmustawal wiisil on meie päewil ka Gestis inimesed sellele arusaamisele jõudnud, et inimene seda asja, millega tal tegemist tuleb teha, põhjalikult tundma peab õppima. Talumehed käiwad põllumeeste jelsides, wäljanäitustel, kõneõhtutel ja kus muidu selleks wõimalust on, oma asjaga ligemalt tuttawaks saada, õppimas. Käsitöölised asutawad enestele kursusi; naesterahwad käiwad käsitöö, söögikeetmise, ja kõiksugu teistel kursustel õppimas. Aga kes peaks küll Gestis emade ja lastekaswatus ja õpetamise kursustest midagi kuulnud olema? Sarnasest õpetusest ei näi keegi puudust tundma.

Et paar pükka õmmelda, selleks õppiwad inimesed aastate kaupa; kingsepp on uhke, kui ta mitme-aastase küürutamise ja floppimise järele paar korralikka saapaid oskab

teha; et taimeid, nagu lord ja kohus ravitseda, õpivad inimesed aastate kaupa aiateadust; tahab keegi masinameistrit saada, siis peab ta raskest ja pitaft õpeajast üle saama. Aga et inimeselast, seda kõige õrnamat taime ja kõige kunstlisemat masinat ühtlasi, kasvatada ja juhatada, selleks ei arvata õppimist tarvis olema. Inimesed, kus on teie mõistus?! Mis ime, et mõnigi wanem siis, kui ta oma lastest rõemu peaks tundma, häbdaldama peab: mu lapsed wiivad mind hauda..

Su oma süü, kallis inimene. Sa küsifid igalt poolt nõu, kuidas figu nuumata ja lammafte eest hoolitseda, aga üttele Gesti talu-ema, kas Sul tuli ka meelde seda järele pärida, kuidas Sa oma kallimat wara, oma lapsufesi, hoidma ja õpetama, karistama ja kallistama pead. Ei wististe. Sellep see tuli, et sa enesele „kirstu naela“ kaswatafid, nagu Wõrumaa wanafõna ütleb.

Gesti wanemad, tehke lõpp sellele hädaohtlikule leigusele. See an patt lapsi ilmale sünnitada, kui teie neid kasvatada ei raatsi. Oli teil julgust perekonda asutada, siis täitke oma kohust oma järeltulijate wastu. Kaswatage oma lapsed nii ülesse, et nad teie eluõhtu rõemfaks ja teie nimele auu wõitfivad teha.

* * *

Inimene ei armasta noomimist, sellepärast wõtab nende ridade lugeja muidugi kohe küsida: „kust pean ma siis kõik selle tarkufe wõtma; haritud inimestel lähewad niisamuti lapsed hukka!“ See on paraku tõsi, kuid siis on need haritud inimesed niisama leiged ja kohusetundmatad oma laste wastu olnud. Nende armastusel oma laste wastu pole õiget tuld ega ohwimeelt olnud.

Mida inimene ei oska, seda wõib ta õppida. Mitte see pole häbiwäärt, et inimene ühte eht teist asja ei oska, küll aga see, kui tal tahtmist pole seda, mis ta oskama peaks, tõsifelt tundma õppida. Lastega tuleb igal inimesel kokku puutuda, sellepärast peab ka iga inimene lastekaswatusliste küsimustega tegemist tegema. Õpi igal pool, kus

wähegi võimalik peaks olema selles asjas midagi õppida. Ei peaks see suusõnal võimalik olema, siis raamat kätte. Eesti kirjandus on ju paraku weike ja wilets, kuid laste kaswatuse üle on meil kuldawäärt raamat olemas. See on P. Peters'i julest ilmunud „Ema ja laps“.

Sütitawalt ja põletawalt pöörab selles raamatus wilunud koolimees iga inimese poole, kellel lastega tegemist. Lihtsal, elawal keelel, lühidalt ja selgelt käiwad meie silmade eest kõik tähtsamad lastekaswatuslised küsimised mööda. Iga rida kulda wäärt. See oleks suur kulturaline wõit, kui see hea ja südant soojendaw raamat warsti igas Eesti perekonnas leida oleks.

Meie lastes seisab meie tulewik. Tahame tõuswaks rahwaks jääda, siis peame kiiresti kaswatussteadusliste küsimuste kallale asuma. Ei keegi pea ütleva: „see ei huvita mind, mis mul sellega tegemist.“ Ei, meie lapsed, meie rahwa tulewik — on igamehe asi.

—In.

HAIGETE TROOST.

Mis terwis tähendab, seda tunneb täiel mõõdul ainult see, kellel teda enam ei ole. Igal inimesel on teatav osa tervgemeelsust kontides, iseäranis terwise asjus. On aga haigus majas, siis on hädaldamine suur. Ägedates palawiku haigustes lõpeb ju harilikult mõitlemine organis= muse ja tööbe wahel kiiresti, olgu tervetsaamisega ehk sur= maga. Põlaldaste haiguste juures algab aga harilikult rän= damine ühe arsti juurest teise juurde. Kõikfugused pulbrid ja tilgad katsutakse ära, — tihti asjata. Alles nüüd saab suurem hulk inimesi aru, kui tähtis see oleks olnud õigel ajal terwise eest hoolt kanda ehk õigem enesele selle kohta teadmisi muretseda, kuidas meie elama peame, et terwist alles hoida ja suurendada.

Tõsi on ju ka see, et meil eestlastel kuni kõige wiimase ajani mingifugust hallikat ei olnud, kust võimalik oleks olnud loomuliku ja terwist karastawa eluwiihi kohta õpetust saada. Meie arstidele ei jaa seda etteheidet tegemata jätta, et nad terwishoidliste küsimuste kohta rahwa pimedusesse jätsiwad. Peale Kreuzwaldi kodutohtri, mis praeguse aja teaduse seis= forraga võrreldes muudugi juba wananenud on, ei ole kuni kõige hilisema ajani ühtegi raamatut ilmunud, mis ladusal rahwalisel keelel sellest räägiks, mis terwisesse puutub. Dr. P. Hellati raamat on kogu oma kokkuseade ja iseäranis ka keele poolest raske ja waatab nende peale, kellele ta kirjutada tahab, liiga kõrgelt alla. Kõisugune kirjutamise wiis on üleüldse nendele omane, kes wanema arstiteaduslike woolu alusel seisawad.

Meil pole siin võimalik pikemaid harutusi selle üle kirjutada, misfugused seisukohad ja waated praegu arstitea= duses walitsewad. Ainult kahe juure wooluga tahame lühidalt lugejaid tuttawaks teha.

Arstiteadust sellel kujul, nagu teda ülikoolide kantslitest õpetatakse, nimetatakse võerakeele sõnaga allopathiaiks (räägi „allopatia“). Selle sõna seletusest võime mööda minna; tähtsam on see, misjughusel wiisil allopatia haigusi parandab. See sünnib keemiliste ainete abil, nagu neid lahutusteadlistes laboratoriumides ja aptekides valmistatakse. Kõigile nendele ainetele, mida pulbrite, pillide tilkade, määrete näol ja veel mitmel teisel wiisil tarvitatakse ja ainult ladinakeelsete nimedega nimetatakse on saladuslikkuse mantel ümber riputatud. Sest teadus on püha — harilik jurelik ei tarwitse temast aru saada, muidu võiks ta peas kõik segamini minna.

Teine suur wool on nõnda nimetatud „loomulik arstimise wiis“. See arstimise wiis on rahwa rüüpest välja kaswanud. Tema hälli juures seisivad inimesed, kes Iskanda armust seda waimu oliwad saanud, et nad haigeid terweks teha tahtsiwad ja wõisiwad. Selle uue woolu rajajad ei olnud oma tarkust ülikooli salwedest saanud; nad kogusiwad aga suure hoolega seda teadmist ja tarkust, mis rahwas aasta sadade wältusel katsete najal kätte oli saanud ning pandsiwad terase filmaga loodust tähele. Haiged, kes sadade arstide juures käinud oliwad, ilma et nad abi oleksiwad leidnud, saiwad nende meeste abil tihti peale oma terwise täielikult kätte. Nad ei tarwitunud haigete parandamiseks suurtes wabrikutes valmistatud wahendisiid, mis tihti kangeid kihwtisiid sisaldasid, waid üsna lihtsaid ja loomulikka asju, kõige pealt: wett, päikest, õhku ja otstarbekohaselt korraldatud toitmist. Sellepärast nimetatakse seda arstimise wiisi weel tänapäew „loomulikuks arstimise wiisiks“. Selle woolu rajajatest nimetame kolme tähtsamat meest: Vincenz Priessnit, Austria talupoeg, Sebastian Kneipp, katoliku preester ja Arnold Killi, elukutse poolest insener. Kerge ei olnud nende teerajajate elu. Neid kiufati kohtuga ja ahwardati wangikojaga, aga nende tööl oliwad nii hiilgawad tagajärjed, et pärastpoole ka müristid ja teadusemehed nende abi ei põlganud.

Meie päewil seisawad tuhanded teaduslikult koolitatud arstid „loomuliku arstimise õpetuse“ alusel. Paljud maailmakuuljad teaduslikult ettevalmistatud arstid pöörasiwad

allopatiale selga ja tegivad „loomuliku arstimise õpetuse“ wälja arendamise oma elu-ülesandeks. Olgu siin ainult niisugused mehed nimetatud, nagu: professor Winternitz, Bismarcki ihuarst, professor Schweninger arst, Dr. med. Lahmann, Dr. med. Ziegelroth, Dr. med. Bircher-Benner, Dr. med. Haig j. n. e.

Meie kodumaal on „loomulik arstimise õpetus“ alles seitsme pitseriga raamat. Rahwahulk ei tea sellest teaduse harust midagi ja ka arstid tunnewad teda ainult nimepidi. Sel puhul on muidugi parem, et nad ka waikivad, sest muidu wõib ka kõrgema haridusega inimesel ettevaatamata sõna suust kulluda. Nii näit. armustas mitte wäga kaua aja eest noor arst Cesti keeles ilmunud arstiteadlasti kirjandust. Tema wabanduseks olgu üteldud, et tal koolipingi tolm alles mõnda leha-osa ehtis, mida heameelega ei nime-tata. Aga ta tarwitas siiski julget keelt ja nimetas tuntud Berliini arsti ja suure haigemaja juhataja Dr. med. Schön-enbergi raamatut „Loomulik arstimise õpetus“ mis tol ajal parajasti Cesti keeles ilmmas oli, turufirjanduseks. Niisugune kriitika on andeksandmata kergemeelsus. Glüküps arst, kes enesele niisuguses maailmalinnas, nagu Berlin, lugupeetud nime on wõitnud, kirjutab aastatümnete jooksul kogutud teadmiste põhjal rahwaliku raamatu; seal tuleb Cesti talus üleskaswanud noormees, kes maailmaist rohkem näinud pole, kui seda, mis Amsla ja Tartu wahel näha on ja kellel ülikooli patent waewalt taskus ning kirjutab ilma punastamata: „Dr. Schönbergeri raamat on turu firjandus.“

Et see Dr. Schönbergeri töö esialgselt saksakeeles ilmus, siis on huwitaw teada saada, mis Saksa armustajad temast armawad. Saksakeelse wälja-ande firjastaja käest sai nende ridade firjutaja huwitawat materjali selle kohta. Võmata hulk armustusi on tähendatud raamatu kohta ilmunud, üks parem, kui teine. Nii kirjutab näit. Berliini arst ja tuntud arstiteadusline firjanik Dr. med. W. Wünsch: „Harwa olen ma niisuguse rahustusega läbiloetud raamatu käest pannud, nagu praegu ilmunud Dr. Schönbergeri töö. Tal on kõik tuntud firjanikkude head omadused: hea keel,

juur asjatundmine, selged mõtted. — Dr. Schönenbergeri raamat on majaraamat selle sõna kõige paremas mõttes.”

Dr. med. Ziegelroth kirjutab: „Ma soovin kirjanikule ja kirjastajale selle kordaläinud töö kohta õnne.”

Ja professor v. Leydeni, Goldscheideri ja Briegeri toimetusel ilmuvast tähtsas arstiteadlises lehes „Zeitschrift für physikalische und diätetische Therapie“ kirjutab lugupeetud nimega arst Dr. med. Julian Marcuse:

„Rahvalik arstiteadusline kirjandus on viimasel aastakümnel mäeförgeks kasvanud. Bilz, Platen ja nende taolised tööd on teistele eeskujuks annud. Ka suured, arstide sulest ilmunud tööd pole nendega võistelda suutnud. Miks? Sellepärast, et neil kogu palava püüdmise, usinuse ja vaimuteravuse peale vaatamata, rahvalikku keelt ei olnud. Sel põhjusel on tõsiselt head raamatud ikka veel soovitatavad ja niisuguste hulka võime küll täie õigusega Schönenbergeri tööd lugeda. Selge ülemaatlik materjali kokkusead, elav ja ladus keel, terved mõtted — seesuguseks võiksite selle raamatu iselaadi nimetada. Schönenbergeri raamatut võime julgelt südamega terwishoidliste koduraamatute reas esimeseks nimetada.”

Nii räägib kuulsalt nimega arst professor v. Leydeni vastutusele ilmunud ajakirjas. Kui noor, hädavaevast ülikoolist väljapugenud Cesti arst jarnast raamatut turukirjanduseks nimetab, siis ei võid vähemalt nende ridade kirjutajal jarnase mehe hooltuse ja asjatundmise sisse suurt usku olla. Ja ka weel nendel ajalehtede jabades ilmunud töökestel, mida seesama armustaja ülistab, ei võid meie silmis suurt väärtust olla. Kui laitus nii kergelt sõnal ja põhjendamata huulelt libiseb, siis kukub sellest samast suust ja sulest ka ärateenimata kiitust ohtralt viisil — nii, sõbramehe poolest. Käsi peseb kätt, see on iseenesest mõista wana tõde, kuid jarnastel kordadel, kus rahva terwisega tegemist tehtakse, oleks ikkagi vähemalt natuke erapooletust tarwis. See on ju üks wana Cesti elu paise, et kõiki, ka üledüldise tähtsusega asju sõbramehe seisukohast aetakse.

Loomulikul arstimise viisil on see isekriline omadus, et ta sõrdlemisi väga lihtne on ja et iga inimene ennast selle viisi järele ise arstida võib. Sellega ei taha meie muidugi mitte ütelda, et arstid enam tarvis ei oleks. Raskete ja ägedate palawiku haiguste puhul tuleb ikka hea arsti abi üles otsida. Meie seisukohast waadates muidugi niisugusi, kes loomuliku arstimise õpetuse alusel seisawad. Ka meie kodumaal saab neid arstisi aegamööda tekkima, sest iga suur tõde raiub enesele wiimaks ometi teed.

Loomulik arstimise õpetus on ka Dhtu-Europas esialgu rahwaliikumine olnud. Alles aegamööda astusiwad õpetatud arstid selle teaduseharu teenistusse. Kui suureks see liikumine praegusel ajal näit. Saksamaal tõusnud on, seda pole kerge lühikeste sõnadega ära seletada. Sadandeid suuri terwisparandamise majasid (sanatoriumid) töötawad ainult nende põhjusemõtete järele. Linnad awawad oma tulul päitse wannide wõtmiseks suurepäralisi asutusi. Kus loomulik arstimise õpetus maad wõtab, seal ärkab rahwa seas suur huwitus terwishoidliste küsimuste wastu.

See nähtus peaks ju ka iseenesest arusaadaw olema. Senikaua, kuni arstimine ladinakeelsete sõnadega peitu jääb, ei wõi rahwal terwishoidliste küsimuste wastu suurt huwitust tõusta. Loomulik arstimise õpetus aga annab iga-mehele wõimalust teatawa piirini iseenele arstiks hakata. Ta õpetab ka kõige pealt, kuidas haigusi ära hoida tuleb.

Luntud Saksa kuurirjas „Loomuarst“ (Naturarzt), millel praegu 161,000 tellijat on, ilmus hiljuti tööliste sulest järgmine kiri:

* * *

Mis pärast peaks kõige pealt iga tööline loomuliku arstimise õpetuse poole hoidjaks hakkama?

Need olid rasked aastad, mu abielu esimesed 10 aastat; ma ei suudaks neid teistkorda läbi elada. Kõige esimene aasta tõi meile oodatud wanemate rõemu, aga ka mureid.

Kõigesugused lastehaigused käisivad meil külas, mis meie sellepärast iseäranis palju muret ja kurbust sünnitasivad, et meie tähendatud ajal laste ravitsemisest, ei haigete talitamisest midagi ei teadnud. Mis jäi meil muud üle, kui iga kui vähema lapse haiguse puhul kohe arsti kutsuda: olime ju ka jeda õpetust ühtepuhku kuulnud: „kutsu nii ruttu kui võimalik tohter, enne kui see hiljaks jääb.“ Arst kirjutas harilikult ladinakeelsete imesõnadega rohu. Leetrite ja sarlatu ajal pidi ta nädalate wiisi meil käima. Selle tagajärjeks olivad kõrged aptegi ja arsti-armed uueks aastaks. Saksamaal on wiisiks, et arstidele uueks aastaks nende waewataju ära makstakse. Meie pidime väga hõltsuhooldlikud olema, et nendest kaludest üle saada. Aga asi pidi weel halvemaks minema. Iga aasta tõi uusi perekonna rõõmusid ja sellega ühes uusi muresid. Arst oli meie juures alaline külaline. Aptegi ja tohtri armed hakkasivad nüüd iga poole aasta tagast tulema ja ikka kohutavamate armudega. Meie seisukord kippus wahel otse meeletuks minema, nii et tahtejõud raugema hakkas. Teenistus ei jätkunud enam kaugeltgi selleks, et kulddest jagu saada; olgugi, et meie kõige kitsamalt elada püüdsime. Otskui õnnetuste rea täienduseks pidi üks laps puusajaku põletiku põdema hakkama, nii et ma ta R. linna loikusele wiima pidin, kuhu ta 10 nädalaks haigemajasse jäi. Ma olin sunnitud sel puhul linnawalitsuse poolt abi paluma.

Kui häda kõige suurem oli, tuli peasmine. Meie linnas asutati loomuarstlik selts, mille liikmeks ma kohe hakkasin. Mul tekkis jälle lootus ja tahtejõudu ja ma hakkasin hoolega seltsi raamatukogu tarvitama. Ka minu naine tutvustas ennast loomuliku arstimise wiisiga. Otskui kate kiskus meie filmadelt ja ma pidin ikka jälle küsima: miks pole rahwale mitte warem terwisehooldliste küsimuste kohta seletust antud? Kui palju wiletust oleks võimalik olnud ära hoida, kui see juba warem oleks sündinud. Meil on praegu 11 last, rinnainejast peale kuni 22 aastaseini; aga meie loomuarstliku seltsi asutamisest saadik pole ma enam ei tohtri ega aptekri arwet nänud. Meie loomuarstlik selts

oli mulle rohtem väärt, kui rahaline varandus. Selle läbi, et meie oma eluviisi loomulikunale alusele seadime, jäävad haigeks jäämised meie perekonnas ikka harvemaks ja nõrgemaks. Läheb mõni laps õõseti rahutuks, siis on mu naine kohe arstitmas. Leiab ta lapsel palawiku olema, siis ei oota ta mitte teise päewani, waid peseb ta kohe leige weega üle ja wõtab, kui tarwis, kehamahtme tarwitusele. Harilikult on nende lihtsate abinõude tarwitamise järele laps teisel hommikul jälle rõemus ja terve. Üksikuid kergeid haigusid, nagu leetrid, kõha j. n. e. on ikka weel juhtunud, kuid loomuliku arstimise wiisi abinõude tarwituse läbi on need haigused ikka lühikese aja jooksul mööda läinud.

Minu suure lastearwu ja weikse palga peale waatamata — ma teenin 1100 marka aastas — on mu majandusline seisukord seitsaadi, kui loomuliku arstimise õpetusega tuttavaks sain, järjest paranenud. Meil ei ole enam aptekri ja arsti rehnungisid maksta olnud ja meie toitmise wiis on märtsa odavamaks ning paremaks muutunud. Meie oleme, tänu Jumalale, majanduslistest muredest wabad.

Mu soov oleks, et iga tööline, kui ta üleüldse iga perekonna-isa nendest ridadest midagi õppida wõiks.“

* * *

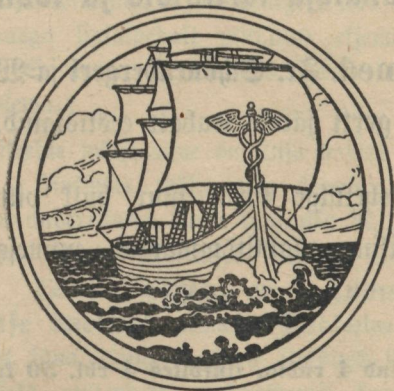
J. R. C.-linnas.

See lihtsates sõnades kirjutatud Saksa tööliste kiri näitab meile selgesti, kui suurt tulu sellest inimesele tulla wõib, kui ta ennast sellega aegsasti tutvustab, mis ta kehalisesse terwisesse puutub. Soowida oleks, et ka meil Gestic wõimalikult pea terwishoidlised seltsid tekiksid ja et ikka enam head kirjandust terwise kohta käiwate küsimuste üle ilmuks. Lootuse järele ilmub ka Gesticse pea arstisid, kes loomuliku arstimise õpetuse alusel seisawad ja selle eest hooldandma hakkawad, et rahwas kehaliselt terweneks. Loomulik arstimise õpetus seisab rahwalikul alusel ja annab igale inimesele wõimaluse kuni teatawate piirideni ise omaks arstiks hakata. Selles peitub ta jõud ja ta kiire laiali-lagunemise põhjus Dhtu-Europas.

Kui hülgavad tagajärjed loomulikult arstimise viisil haiguste juures on, seda pole siin võimalik pikalt seletama hakata. Selle õpetuse kiire laiali lagunemine näitab kõige paremini, et tal kindel põhi jalgade all. Isegi haiged, keda ükski arst aidata ei suuda, saavad tihti loomuliku arstimise viisi abil kadunud terve kätte. Mitte asjata pole üks tähtsamatest väljamaa arstidest ütelnud: loomulik arstimise õpetus on tõsine haigete troost.

Üks, kes loomuliku arstimise viisi abil oma elu päädis.

Loomulik arstimise õpetus.

Teejuhataja terwetele ja tõbistele.

Dr. med. Fr. Schönenbergeri ja W. Siegerti järele wabalt eestistatud.

754 lehekülge kirja, suur hulk piltisid ja wärwiline, lahtitõmmataw inimese keha mudel.

Sind 4 rubla, ilukõites 4 rbl. 50 kop.

Üks kõige tähtsamatest raamatutest, mis Eesti keeles ual ilmunud. Õpetus selle üle, kuidas inimene elama peab, kui ta täiesti terve ja õnnelik tahab olla ja teenäitaja terwise juurde kõigile nendele, kes haiged wõi kurdad — mis wõib tähtsam olla, kui niisugune raamat.

Raamat on nii rahvalikult ja ühtlasi nii põhjalikult kirjutatud, et teda ka suures Saksja kirjanduses kõige paremaks peetakse. Teda on mehed kirjutanud, kes eluaeg haigete parandamise ja tervisehoiu küsimusi on uurinud. Dr. med. Schönerberger on suures lugupidamises seisew arst Saksjamaa pealinnas Berlinis ja W. Siegert on kõige loetawama tervisshoidlise ajakirja toimetaja („Naturarzt“, mis Saksja keeles praegu ligilähedalt 200,000 eksemplaris ilmub). Sarnaste meeste töö peab mõeduwandew olema.

Cestikeelne wälja-anne on ilusa paberi peale trükitud. Ilukõites wälja-ande kaante trükkimiseks on anderikkama Cesti kunstniku R. Triiki joonistuste järele iseäralised wafest klišeed tellitud. Selles mõttes on „**Loomulik arstimise õpetus**“ esimene Cestikeelne raamat, mis sõna tõsises mõttes ilukõites ilmub, aina selleks otstarbeks valmistatud kunstniku joonistuse järele.

Cestlased, ärgu ühesgi perekonnas puudugu
: „**Loomulik arstimise õpetus**“ . :

Suguelu

ja tema ekhsmised.

Dr. Fr. Schönerbergeri ja W. Siegerti järele
kirjutamid stud. med. S. Talwif.

Sind lihtsas kõites 60 f., toredas kõites 150 f.

Mii tähtsat raamatut ei ole Eesti keeles ammu ilmunud. Üks meie parematest kirjanduse tundjatest kirjutab kirjastajale järgmiselt: "Et minule Eesti kirjandus väga tuttav on, siis võin ma Teile ütelda, et Teile esimene olete, kes Eesti rahvale elu ABD raamatu kätte on annud.

Suguelu kirjutaja on seda kuldset kestteed näidanud, mida mööda iga inimene sammuma peab, kui ta inimesesoo puu külles haljendama otsake tahab olla.

Seda raamatut peaks küll iga noormees mõrsjale, iga neiu oma noorele mehele olgu jündimise päevaks ehk mõneks muuks juhtumiseks annetama. Julgesti võib teda iga wanem omale noorele elutundmata lapsele õnnistamise päeva mälestuseks kinkida, sest kellegil ei pruugi häbeneda teda lugemast... Selles raamatus peitum teadmine on ülitähtis ja tarvilik igaihele."

Olgu siin mõned tähtsamad peatükid sellest raamatust nimetatud:

Suguelu, Noorusepatud — käsitiimalus, Meeste patud, Walitsjewa kombewastase elu põhjustest ja selle wastu wõitlemisest, Suguorganide haigustest, Kellega pean ma abielusse heitma, Pulma ebakombed, Abielu, Sigimine, Raskejalgseks jäämise eest hoidmine, Meeste suguwõimetus, Lasteta abielu, Kuupuhastuse ja muutuse aastad, Pärandamisest, Kas poega wõi tüdart sünnitada, Suguelu ööküljed jne.

Ühesgi asjas ei sünni teadmatusest nii palju paha, kui suguelu küsimustes. Terwe ja õitsew inimene wõib järsku nii waimliselt kui ka tehnikult jandiks saada, kui ta suguliselt efsib; terwed rahwasood on ainu-üksi sellepärast ajaloo näitelawalt kadunud, et nad suguelu küsimustes efsiteele sattuwad.

Sakslane Rau, kes neid küsimusi kaua on uurinud, ütleb: „suguelu küsimuste warjamine on igal ajal suurt kahju sünnitanud, kuna nende küsimuste awalik läbirääkimine alati kõige paremat tagajärge on awaldanud.“ — Kui siiski meil Gestis weel inimesi olemas on, kes isegi karkest awalikust sõnast kahju kardawad, siis efsiwad nad raskesti.

Käesolewast raamatust on lühikese aja jooksul kolm suurt trükki peaaegu täitsa läbi müüdnud. Ilukõites on ainult wähesed efsemplarid weel saadawal. Meie soowitame igal ühel, kell „Suguelu“ weel ei ole, ostmisega rutata, enne kui see hilja on.

Emma ja laps.

Toimetanud

P. Peters.

**Hind broscheeritult 1 rbl.,
iluköites 1 rbl. 50 kop.**

Tarviline käsitöö emale, isale ja kõigile, kes lastega kuidagi viisi kokku puutuvad.

Meie tulevik seisab meie lastes, sellepärast kaudkem nende eest, kes meie elu-õhtu rõemjaks peavad tegema, sooja südamega hoolt.

„Emma ja laps“

õpetab, kuidas seda teha tuleb.

Perekonnas pole ühtegi inimest, kellel lastega kokku puutumist ei tuleks, sellepärast peab „Emma ja lapsel“ iga perekonnas auukoht olema.

Ja veel enam. Mitte üksi perekonna õnn, ei — terve rahva tulevik kujuneb selle järele, kuidas meie omi lapsi õskame kasvatada. Eks õppigem siin kõik seda kunsti, õppigem seda raamatust, kus väljamaa tähtsamate kasvatusteadlaste mõtted ja juhatused meie olude kohaselt on ümber töötatud, mehe poolt, kes ise kümmeaastast püsidusega ja armastusega Eesti koolipõltsul tööd tegi.

Ärgu üheski Eesti perekonnas puudugu
„Emma ja laps“.

Kultuura raamatukauplusest Valgas on järgmised ülitähtsused saadavad.

Mõistlik mesinik.

: **Esimene aauhinnaga kroonitud kirjatoos.** :

Täieline mesilaste kasvatamise käsiraamat kahes jaos.

Esimene jagu: mesipere elu ja olu.

Teine jagu: mesilaste elutused ja kasvatamise abinõud.

Mesilaste pidamine on Eesti juures muuhulgas ajast saadik auu sees. Siiski peab tubli mesinik meie ajal palju õppima, kui ta oma eesmärgest kõige suure tulu tahab saada. Ja muidu ei maksaks ju oma jõudu kulutamagi hakata. Iga majapidamise haru peab meie päevil kõltsenema kasu tooma, muidu oleks sellest kallist ajast, mis ta peale kulutatud, liiguti kahju. Kes lahtiste filmadega oma ümber waatab, see näeb warsti ära, et praegusel ajal ainult see mees midagi maksab ja ainult selle käes asjad õnnestuvad, kes oma ametit põhjalikult tunneb. Mõistlik mesinik on selleks kirjutatud, et inimesed, kellel tahtmist on mesilasi pidama hakata, kõigesse, mis sellesse tööharusse puutub, põhjalikult tuttawaks wõiksid saada. Ta on ühtemoodi huwitaw algajale, kui ta sellele, kes ennast wilunud mesinikuks nimetada wõib. Ühe sõnaga — tarwiline käsiraamat igale mesilindude kaswatajale.

Mesinikkude eriteadusline ajakiri „Mesilane“, kirjutas peale „Mõistliku mesiniku“ ilmumise muu seas järgmiselt:

Mõnda peatükki läbi waadates wõib juba otsusele jõuda, et see raamat täiesti oma nime kohane on. Ta on mõistlikult, targu ja ajaloolikult kirjutatud. Kes teda hoolikalt loeb ja kõik meelest peab, ma arwan, et see siis mesilase elu ja olu pealt tundma. I. aauhind on talle käsitirjana osaks saanud, mida ta ka tõesti wäärt on. Riisugune raamat puudus meil Eestis. Bittisid on temasse kaunis rohkesti mahutatud; need on kõik ilusad ja selged. Paber on tal hea, kõide kaunis ja hind kohane. Iga mesilaste kaswatajale on see raamat soovitatav. Sellele teda just mitte hädasti waja ei ole, see õfku sellepärast, et head asja ja eesmärged edendada ja toetada.

Mõlemad anded kokku maksawad tugewas ilukõites 2 rbl. 20 kop. Üksikult I jagu 1 r. 20 k. II j. 1 r.

Majandusteaduse õpetus.

Kirjutanud **H. Pöögelmann.**

Hind kahe jao eest kokku **3** rbl. — Üksikult
maksab kumbgi jagu **1** rbl. **50** kop.

Meie elame niihästi riiklises elus, kui ka meie kodu-
maa seltskondlise elu korralduses suurt pöördeaega läbi.
Vanad seltskonna vormid on kitsaks jäänud, tahes ehk
tahtmata tuleb neil uut kaju võtta. Iga ükset selts-
konna liige tunneb seda nii ehk teistiti iseenele naha
kallal. Önnelik see, kes ajanähtustest aru suudab saada.

H. Pöögelmanni raamat tahab meile näidata, kui-
das seltskonna kujunemisest ehk teise sõnaga majandus-
teaduslikest küsimustest aru tuleb saada. Ta kirjub nii
lihtjal ja arusaadaval keelel kätte filmilt, et igaüks
põhjalikult majandusteaduse raskesse ainesse tungida
võib ja hoopis teise filmaga ümbritsevat elu nägema
hakkab.

Wäga meelitava otstufe annab ajakirjandus H. Pöö-
gelmanni Majandusteaduse kohta. Muu seas kirjutab
arvustaja A. Hanko Gesti kirjanduses:

„Ladusjal, igauhele arusaadaval, kaafatistkuwal ela-
wal keelel tutvustab H. Pöögelmanni Majandusteaduse
õpetus meid majanduseteaduslike küsimustega. Hans
Pöögelmann on oma raamatu rahwa jaoks kirjutanud,
jellepärast on ta nähtawasti püüdnud selle eest hoolt
kanda, et tema „Majandusteaduse õpetus“ oma sifu poo-
lest ig a l e m e h e l e kättejaadam oleks, ka sellele, kellel
mitte võimalik ei ole ennast raskemate kirjatööde luge-
mises ette walmistada.“

Ang 12
Lennuk, E.

Edu teel